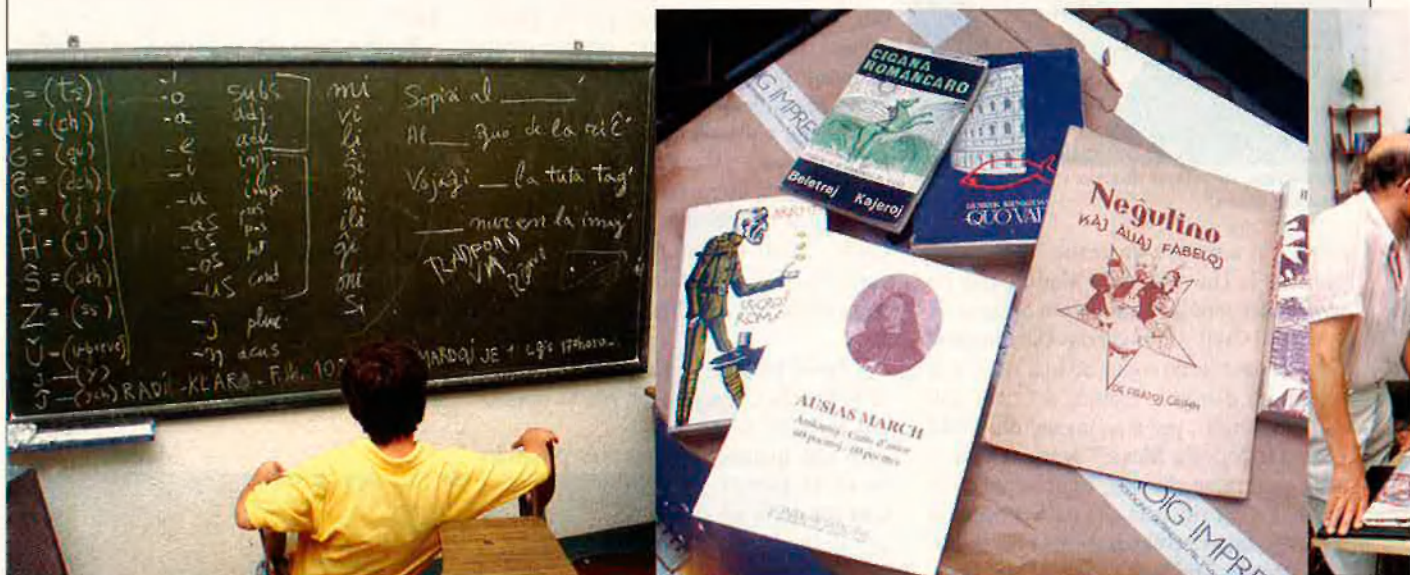

València, seu del 78è Congrés Universal d'Esperanto

La lliga de l'estel verd

L'esperanto és l'única llengua de nova creació que encara perdura. Nascuda per a ser universal, va tenir gran acceptació a principis de segle i es va estendre molt als Països Catalans on encara en queden moltes restes. Els seus parlants volen continuar un projecte que consideren vàlid.

1. L'esperanto pot ser après amb facilitat pels xiquets. 2. Molts clàssics catalans tenen ja traducció a l'esperanto. 3. Molts dels participants viuran per primera veu l'antologia nacional traduïda a la llengua inventada per Zamenhof.

El 1909, el rei Alfons XIII visitava Barcelona, i aprofitava per a atorgar el grau de comanador de l'Ordre d'Isabel la Catòlica a un oculista polonès. L'oculista havia nascut i s'havia criat a Bialystok, una ciutat que acollia població jueva, com ell mateix, provinent de tots els països de centreuropa. Allí havia descobert que, malgrat la religió comuna, els seus companys de barri s'obstinaven a mantenir la llengua nativa i consideraven que adoptar-ne una altra era, en certa mesura, sotmetre's. Va aprendre, amb el polonès i el jiddix, francès, alemany i rus, però, a més, va tenir la idea de crear una llengua nova que respectara totes les altres i que servira perquè tothom poguera entendre's. Lejzer Ludwik Zamenhof, que així es deia el jove inquiet, hagué de deixar momentàniament aquestes dèries perquè el seu pare preferia que es dedicara íntegrament a la seua carrera de metge. A Varsòvia, amb el títol d'oculista en les mans i sense la pressió paterna, pogué publicar per primera vegada la

gramàtica d'aquesta nova llengua que ell batejà com a llengua internacional i que prompte el món conegué amb el nom d'esperanto; el pseudònim, Dr. Esperanto, amb què Zamenhof l'havia publicada; era l'any 1887.

Ara, 134 anys després del seu naixement, València té una carrer important amb el seu nom i l'associació local d'esperantistes rep més de dos mil congressistes per participar en el 78è Congrés Universal d'Esperanto. Els seus organitzadors es vanten de poder organitzar una reunió amb aquesta quantitat de participants, sense necessitat de cap traductor. Les sales del petit local que ara té l'associació s'han vist envaïdes per gents de diverses nacionalitats que conversen animades de poder comprovar que la teoria és certa i que la llengua que ells aprenueren com a universal ho pot ser en la pràctica.

Sense irregularitats ni excepcions, l'esperanto basa el seu èxit en les grans possibilitats creatives que aporta i la senzi-

llesa per a aprendre'l. Segons els seus practicants, un filòleg la pot començar a parlar en quinze dies, una persona amb estudis en tres mesos i, el que és més important, una persona sense cap formació pot aprendre-la en un any. Les llengües indoeuropees aportaren a Zamenhof les arrels de les noves paraules i un sistema d'afixos a la manera de les llengües aglutinants dotà l'esperanto d'una flexibilitat pràcticament il·limitada. A hores d'ara, l'esperanto és l'única de les 300 llengües creades artificialment amb l'intent d'esdevenir universals que té un nombre important de seguidors al món. Sense estadístiques recents, quan el 1966 es va demanar a l'ONU que considerara oficialment l'existència d'aquesta llengua, es van recollir 75 milions de signatures. "Això, de tota manera -afegeix Joan Antoni Giménez, president de la Federació Valenciana d'Esperantistes- no implica que tots el parlaren sinó que li donaven suport, però sí una gran part". L'ONU el reconegué i quedà aleshores oficialitzat

l'èxit de l'invent. Mentre altres creacions com la interlingua, síntesi de les llengües més comunes que va servir a Ridley Scott per fer parlar alguns personatges de l'emblemàtica pel·lícula *Blade Runner*, o l'ido, que parteix de llengües orientals, desaparegueren després d'una momentània explosió d'adeptes, l'esperanto ha pogut continuar endavant malgrat el daltabaix que li van suposar les dues guerres mundials.

“L'esperanto –comenta Joan Antoni, barrejant alguna paraula en aquesta llengua amb el català– és una llengua que vol evitar la imposició imperialista d'una

per tot l'univers. Però a la vegada que es desenvolupava començaren els problemes amb diversos governs que el consideraven conflictiu. A la nounata URSS, Trotski se'n va declarar un fervent partidari i el va estudiar amb convenciment. El seu exili forçós implicà també la persecució de l'esperanto. El mateix va passar a Portugal després del colp d'estat militar i, a l'estat espanyol, Franco va mirar amb mals ulls una llengua que, entre altres institucions de l'època republicana, la desapareguda Generalitat de Catalunya havia utilitzat a bastament en el Comissionat de Propaganda. La llengua internacional

ternacional, amb seu a Rotterdam, ha comptabilitzat la publicació d'un llibre al dia. Les traduccions dels clàssics de la literatura són els més populars i també les antologies de les literatures nacionals; la primera d'aquestes a ser publicada va ser, significativament, la catalana, *Kataluna Antologio*. Era una manera de donar dimensió universal a una cultura minoritària. Precisament en aquest camí, el congrés de València presentarà al món una selecció dels poemes d'Ausiàs March traduïts a l'esperanto pel lleidatà J. Abel Montagud.

Els seus estudiosos i parlants actuals no volen renunciar a la història de l'esperanto però remarquen que malgrat les adscripcions amb què va ser assenyalat, l'esperanto no té ideologia i és només una llengua de comunicació universal. Mantenen el seu emblema, tot i que l'utilitzen menys: una bandera verda, el color de l'esperança, amb un rectangle blanc en l'angle superior esquerre amb una estrella també verda, i donen cabuda a grups ben variats, des del moviment sense país, que renuncia a qualsevol estat que no siga el món, a col·lectius d'homosexuals, ecologistes o filatèlics. Per demostrar també que encara té vida, i molta, amb el congrés adult hi haurà també una reunió de xiquets de diversos països a Alboraiç (la Foia de Bunyol). Una missa ecumènica, conferències sobre bioquímica, dret o astronomia seran altres activitats d'aquest congrés que té com a tema central “L'educació al segle XXI”. A més, xerrades sobre el català, el basc i el gallec informaran els participants sobre la complexa realitat lingüística de l'estat espanyol. Acció Cultural del País Valencià ha volgut contribuir amb un llibret que tradueix a l'esperanto articles de diversos autors que sintetitzen la realitat valenciana.

Cursos, publicacions periòdiques i programes en ràdios col·laboradores ajuden els esperantistes a mantenir viva una flama que per molts és pura utopia. La llengua que parlaven els anarquistes de *La ciutat cremada* i els habitants del ghetto jueu on vivia *El gran dictador* té per als seus partidaris molt de futur. “Però a nosaltres –comenta un vell esperantista convençut– el que ens interessa és l'ideal d'una llengua que pugui servir per tothom i que respecte tothom. Si algun dia en vinguera una més perfecta que l'esperanto, l'abandonaríem i n'aprendríem la nova”.

Jordi Sebastià

gada l'efectivitat de la llengua artificial. 4. A la dreta la *Cataluna Antologio*, la primera

RAFA GIL

llengua més forta sobre altres més febles. La idea inicial és el respecte a totes les llengües pròpies i això implica també el respecte als pobles, en definitiva és internacionalisme. És clar, aquest ideal xocava frontalment amb la guerra i els intents d'unes potències i altres per imposar-se a Europa”. Després d'una època de gran expansió per Rússia i centreeuropa, l'esperanto va arribar a la península i prompte es va estendre als Països Catalans; el 1903 s'establí oficialment un grup a València, de la mà d'un capellà escolapi i un militar, i un any després apareixia l'Aplec Esperantista de Catalunya. Els grups nacionalistes, si més no culturals, hi veïeren una solució perfecta per al problema de les llengües en situació marginada com el català. Grups anarquistes i socialistes trobaren en la nova llengua un vehicle ideal per a l'internacionalisme que predicaven i també religiosos i científics el conrearen amb passió, convençuts que els seus credos i els seus descobriments s'estendrien ràpidament

entrà en una decadència inevitable, les classes de Manuel Caplliure a la Universitat de València o la biblioteca-museu de Sant Pau d'Ordal (l'Alt Penedès) quedaren en l'oblit. Els noms dels carrers dedicats a esperantistes il·lustres es mantingueren, però la seua obra desaparegué silenciosament. “Els règims tancats –comenta Augusto Casquero– sempre són hostils a una idea tan oberta com la de l'esperanto”.

Però a poc a poc es va anar recuperant. La Reial Ordre del Ministeri d'Instrucció Pública, de 31 de juliol de 1911, que reconeixia com a mèrit conèixer la llengua internacional mai no va ser derogada i encara avui continua vigent. Les agrupacions locals es van recuperar sense aldarulls, afavorides per l'interès que l'esperanto havia despertat en algun sector de l'església catòlica.

Amb més de cent anys d'història, l'esperantisme no té cap suport més que el que li donen els seus seguidors. Ràdio Varsòvia, Ràdio Vaticà, Ràdio Viena emeten programes en esperanto i l'Associació In-